

В.Г.ЛАСКОРОНСЬКОГО В РУКОПИСНОМУ ВІДДІЛІ ЦНБ АН УКРАЇНИ
ПРЕДО ДО ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ВІСНУ ТА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ІСТОРИКА

Осліджуючи проблему становлення медієвістики на Україні тієї половини XIX - на початку XX століття, необхідно проаналізувати творчу спадщину В.Г.Ласкоронського (1860-1928). Для цього слід вбачати, насамперед, в широкому творчому діапазоні історика, який займався археологією, стародавньою і загальною історією, історичною географією і топографією, етнографією тощо. Знання багатьох іноземних мов давали йому можливість використовувати в своїх дослідженнях численні глибокі джерела, що також було гарантом високої компетентності В.Ласкоронського в тих галузях історичної науки, якими він займався. Це засвідчує та частина творчої спадщини історика, яка зберігається в рукописному відділі ЦНБ АН України. Зібрані там матеріали привертають увагу широтою свого охоплення, котрий охоплює цілий ряд досліджень найрізноманітніших напрямів і аспектів, починаючи дослідження над давньоруськими і німецькими літописами, давньоісландськими сагами і закінчуючи аналізом археологічних, картографічних, етнографічних та інших даних. Заслужує на увагу характерний для В.Ласкоронського критичний підхід до джерел, який давав можливість йому догматичного і однозначного сприймання історичних фактів, розвивав у В.Г.Ласкоронського та його учнів сподівати не просто істориком-літописцем, а істориком-дослід-

Наукова спадщина Василя Ласкоронського знаходиться у різних архівах,³ але найбільша її частина зберігається у фонді рукописного відділу ЦНБ АН України. Окремі матеріали, зокрема епістолярії, зосереджені у фонді № III того ж відділу. Тематично рукописну спадщину історика можна розділити на групи: матеріали автобіографічного характеру, службова документація, спогади сучасників про В.Ласкоронського, творчі відкриті листи на прохання проводити археологічні розкопки, олімпіада спадщина, а також матеріали з археології, історичної географії і топографії, етнографії та нумізматики. Інше

частину фонду № 90 складають чернетки праць В.Г.Ляскоронського і його записники з конспектами робіт російських та зарубіжних істориків, замітками та лекціями, які професор Ляскоронський читав у Ніжинському історико-філологічному інституті.

Більшість рукописів В.Г.Ляскоронського, які відклалися в ІІІЕ АН України, датуються кінцем ХІХ – початком ХХ ст. Серед них в першу чергу привертать увагу праці аналітично-загально-наукового характеру, а саме: «О задачах русской истории» (оп.І, опр.66), «Записки по русской истории» (опр.435), «Древнейшая культура славян» (опр.527) тощо.

Досить повно представлена тема історичної географії (опр.464), історико-географічні описи Литви (опр.467) та багатьох міст і населених пунктів України (опр.55, 57, 58 та ін.). Зокрема слід виділити «Русскую историческую географию» (опр.463, 564), «Историчну географию України» (опр.465) 466). В останній вищезгадані описи всіх регіонів етнічної України: Київської, Чернігівської, Полтавської, Харківської, Херсонської, Камерно-Олександрівської, Таврійської, Волинської, Подільської губерній, Аубанської і Вінежської областей, Галичини, Буковини, Бессарабії, Холмської та Закарпатської Русі.

Важку увагу приділяв В.Ляскоронський також проблемі історичної топографії, зокрема стародавнього Києва й Вишгорода та їх околиць (опр.37, 38, 50, 51, 456, 537, 538, 564 та ін.). У рукописах залишились «Очерки по исторической топографии г.Киева», «Древние ворота, существовавшие в черте верхнего и нижнего Киева», «Древне-Андреевская и Симеоновская церкви в Киеве и Копыревы концы», «К вопросу о загадочных развалинах здания, изображенного на плане Киева, над А.Кальнфойским», «Вопрос о находке митр.Петром Могилой, в развалинах Десятинной церкви, останков св.Владимира св.», «Вопрос о Золотых Воротах в Киевском Обществе охраны памятников древности и искусства, 1910 г.», «О Клязе, Угорском и Берестове», «Историческая записка Всеукраинскому Археологическому Комитету о киевских находках, старинных зданиях и памятных урочищах», «Дневник раскопок возле Золотых Ворот в Киеве. 1927 г.», «Реестр находок. Описание археологических раскопок на Флоровской горе в Киеве и др. местах», «Предания относительно гор киевских», «К вопросу о Киевском Вишгороде» тощо.

Особливість цих праць полягає в тому, що вони мають не просто описовий характер, а глибоку дослідницьку сутність.

Зацікавлений ними-небудь науковим питанням, В.Ляскоронський пильно і старанно досліджував його в різних напрямках, збираючи найдрібніші відомості із літописних текстів, свідоків сучасників, актових документів, навіть з оповідей та легенд, якщо вони стосувалися даного питання. Відтак, аналізуючи і співставляючи їх, доходив часом до нових, сильних, цілком оригінальних висновків. У своїх дослідках історик не завжди погоджувався з висновками своїх попередників. Прикладом такого підходу вченого є його дослідження про Київський Вишгород (опр.37, 58),⁴ де Василь Ляскоронський висловив думку, що не лише в старослов'янських, але й у стародавніх європейських містах з такою нагірним становищем як у Києві, центральний замок (цитадель, градщина) містився на найвищому пункті і звався Вишгород, Вишеград, Мос - Д , і т.п. Той Київ, який знає наша історія, складався з Подолу, а града на нагірній площині, обведеного валом, та з замку, або Вишгороду на окремій горі. Містом і цілком округою – Землем, на думку вченого, правив Великий князь, а замком і військом, що містилося в ньому, керував підрядний князь, до якого перебував на Вишгороді.⁵

Захопившись вивченням Київського Вишгороду, історик допустив перенесення окремих історичних пам'яток Вишгороду (Малогірського (розташованого від Києва за X верста на Північ) до Вишгороду, розташованого на київській горі Корсиди. Це помірку В.Ляскоронського зауважив академік з.І.Петров.⁶

Невід'ємною частиною наукового доробку В.Ляскоронського є дослідження карт і атласів України ХVІ-ХVІІ ст., укладених Г.Болланом та Г.Гондіусом (опр.40).

Серед матеріалів фонду В.Г.Ляскоронського зберігаються також чернетки, замітки і висновки із його магістерської дисертації та однієї з головних праць – «История Переяславской земли с древнейших времен до половины 18 ст.» (опр. 41-42), котра стала результатом комплексного вивчення історично-географічного регіону Чернігівської Русі на основі суцільності всіх умов, за яких розвивалось суспільне життя в країні: рельєфу, геологічної будови краю, археологічних пам'яток та стародавніх поселень, розвитку промислів, ремесел і торгівлі Переяславського князівства, а також політичної історії та суспільно-політичного укладу.

Переважна більшість робіт В.Ляскоронського стосується історії Київської Русі. Для їх джерельної бази історик поряв

з літописами активно використовувала археологічні та нумізмати-
чні матеріали, зібрані в ході численних екскурсій, розкопок,
експедицій. Їх результати представлені у вигляді ряду заміток,
описів та списків (спр. 54, 63-65, 468-470, 473, 474).

Особливу увагу В.Ляскоронський приділяв давньоскандинавським
сагам (насамперед - Еймундової), які він розглядав як джерело
при дослідженні князівсько-норманського періоду Київської Русі.
Завдяки після смерті вченого його рукописна спадщина нараховува-
ла декілька одиниць різних підготовчих матеріалів, чернеток, па-
рфаків. Крім по давньоскандинавських сагах. У фонді № 90 ЦНБ
АН України зберігається чернетка Еймундової саги (спр.45), на
основі яких історик планував підготувати спеціальну преш. На-
дана цілі відомості Еймундової саги стосуються внутрішньої
та зовнішньої політики князівського великокняжого двору часів Во-
лодиміра Великого та його сина.

Грунтовне вивчення В.Ляскоронським давньоскандинавських саг,
а також інших зарубіжних і вітчизняних літописних джерел приве-
ло історика на позиції норманізму, яка, однак, не характеризу-
валась крайністю і підносила, насамперед, роль варязької зброй-
ної дружини в давньоруській історії.

Л і т е р а т у р а

1. ЦНБ АН України, відділ рукописів, ф.90 „Соборна справа
професора В.Г.Ляскоронського“ оп.І, спр.І-569.
2. Василь Дубровський. Професор В.Г.Ляскоронський //Україн-
ська історія. - 1965, Нью-Йорк. - № 3-4. - С.49.
3. ЦДА України в м.Києві, ф.294; ЦДА в м.Ленінграді,
ф.733, 740; Держархів м.Києва, ф.16, 246; Архів ДІМ України, ф.5.
4. Ляскоронський В.Г. Киевский Выгород в удельно-вечевое
время. - Киев, 1913. - 328 с.
5. Мельник-Антонович К.М. Василь Григорович Ляскоронський:
Некролог //Записки історико-філологічного відділу ВУАН. - 1929.
- Т.24. - С.360-382.
6. Петров В.Г. Рецензія на книгу В.Г.Ляскоронського „Киев-
ский Выгород в удельно-вечевое время“ //Записки істор.-філол.
відділу ВУАН. - Київ, 1919. - Кн.І. - С.121-122.
7. ЦНБ АН України, а.р., ф.90, оп.І, спр.524.